

ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੇ

(26:30-46)

ਪਸਾਹ ਦਾ ਭੋਜ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਰਸੂਲ ਜੈਤੂਨ ਪਹਾੜ ਤੇ ਗਥਸਮਨੀ ਵਿਚ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਦੁਆ ਕੀਤੀ (26:30-46)।

ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ (26:30-35)

³⁰ਫੇਰ ਉਹ ਭਜਨ ਗਾ ਕੇ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਨਿੱਕਲ ਗਏ।

³¹ਤਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਅੱਜ ਰਾਤ ਤੁਸੀਂ ਸੱਭੇ ਮੇਰੇ ਕਾਰਣ ਠੋਕਰ ਖਾਵੋਗੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਖਿੱਲਰ ਜਾਣਗੀਆਂ। ³²ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਅੱਗੇ ਗਲੀਲ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ³³ਤਦ ਪਤਰਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਕਾਰਣ ਸੱਭੇ ਠੋਕਰ ਖਾਣ ਪਰ ਮੈਂ ਠੋਕਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ। ³⁴ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਰਾਤ ਕੁੱਝ ਦੇ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂਗਾ। ³⁵ਪਤਰਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਰਨਾ ਭੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਦੀ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਲੱਗੇ।

ਆਇਤ 30. ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ 14-16 ਵਿਚਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਲਈ ਉਹੀ ਨਿੱਜੀ ਦੁਆ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਯੂਹੰਨਾ 17 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 18: 1)। ਪਸਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲਾਂ ਨੇ ਭਜਨ ਗਾਇਆ। ਹਲੇਲ ਦੇ ਭਜਨ ਪਸਾਹ ਵੇਲੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (21:9, 42; 26:20 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਅਸੀਂ ਮਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤਾ।

ਫਿਰ ਇਹ ਜਮਾਤ ਯਹੂਸਲਮ ਦੇ ਇਕ ਫਾਟਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਕਿਦਰੋਨ ਘਾਟੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ (24:3 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਯਿਸੂ ਇੱਥੇ ਦੁਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫੜਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਜੈਤੂਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਹੋਈ।

ਆਇਤ 31. ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ, ‘‘ਅੱਜ ਰਾਤ ਤੁਸੀਂ ਸੱਭੇ ਮੇਰੇ ਕਾਰਣ ਠੋਕਰ ਖਾਵੋਗੇ।’’ ‘‘ਠੋਕਰ ਖਾਵੋਗੇ’’ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ (*skandalizo*) ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ‘‘ਠੋਕਰ’’ ਜਾਂ ‘‘ਠੋਕਰ ਦਾ ਕਾਰਣ’’ ਜਾਂ ‘‘ਫੰਦਾ ਜਾਂ ਜਾਲ ਲਾਉਣਾ’’ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਸੂਲਾਂ ਅੱਗੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਆਉਣੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲੱਗਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਗ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਆਰ. ਟੀ. ਫ੍ਰਾਂਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਮੇਰੇ ਕਾਰਣ’’ ਵਾਕਅੰਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਡਰ

ਕਰਕੇ ਸੀ ਬਲਕਿ ਯਿਸੂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੈ।¹²

ਫਿਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਜ਼ਕਰਯਾਹ 13:7 ਵਿਚੋਂ ਦੁਹਰਾਇਆ: ‘ਮੈਂ ਅਯਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਖਿੱਲਰ ਜਾਣਗੀਆਂ।’ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ‘ਭੇਡਾਂ’ ਮੂਲ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਜੋ ਕਿ ‘ਅਯਾਲੀ’ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 10:14; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 13:20; 1 ਪਤਰਸ 2:25) ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਵੇਲੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਭੱਜ ਜਾਣ ਦੀ ਨਬੂਵਤ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ‘ਮੈਂ’ ਖ਼ੁਦਾ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਲਈ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਅਤੇ ਮਰ ਜਾਵੇ (ਵੇਖੋ ਯਸਾਯਾਹ 53:4, 6, 10)।

ਆਇਤ 32. ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜੀ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਸੀ (16:21; 17:9, 23; 20:19), ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਲੀਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਕਬਰ ਤੇ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਦੁਆਈ (28:7, 10, 16; ਮਰਕੁਸ 16:7; ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 21:1-23)।

‘ਅੱਗੇ ਜਾਵਾਂਗਾ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਵੇਂ ‘ਉੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ’ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 14:22)। ਪਰ ਇਹ ਆਇਤ 31 ਦੇ ਅਯਾਲੀ ਦੇ ਭੇਡ ਦੇ ਰੂਪਕ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੂਹੰਨਾ 10:4 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਉਹਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਛਾਣਦੀਆਂ ਹਨ।’

ਆਇਤ 33. ਪਤਰਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ‘ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਕਾਰਣ ਸੱਭੇ ਠੋਕਰ ਖਾਣ ਪਰ ਮੈਂ ਠੋਕਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ।’ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਠੋਕਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ।’ ਇਹ ਪਤਰਸ ਦੀ ਖੂਬੀ ਹੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੇਇਜ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਸੂਲ ਅਜੇ ਸੋਚ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। (ਵੇਖੋ 14:28; 15:15; 16:16, 22; 17:4; 18:21; 19:27)।¹³ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਤਰਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਖ਼ੁਦਾਈ ਇਲਹਾਮ ਅੱਗੇ ਉੱਡਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਕੱਟੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਯਿਸੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੀ ਨਬੂਵਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਤਕ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਹ ਨਾ ਕਰੇ; ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ’ (16:22)।

ਆਇਤ 34. ਯਿਸੂ ਨੇ ਨਬੂਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਸੂਲ ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ (26:31), ਪਰ ਹੁਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਤਰਸ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ: ‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਰਾਤ ਕੁੱਕੜ ਦੇ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂਗਾ।’ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਤਰਸ ਦਿਲੋਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਪਤਰਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਤਰਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਨਕਾਰ ਦੇ ਕੁੱਕੜ ਦੇ ਦੋ ਵਾਰ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਜਾਣੇ ਸਨ (ਮਰਕੁਸ 14:30)। ਰੱਬੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਯਹੂਸਲਮ ਵਿਚ ਕੁੱਕੜ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦੇ ਸਨ।¹⁴ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਯਹੂਦੀ ਨਿਯਮ ਰੋਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਕੜ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਕੁੱਕੜ ਐਨੀ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਰੋਮੀ ਪਹਿਰ (12:00 ਵਜੇ ਸਵੇਰ ਤੋਂ 3:00 ਵਜੇ ਸਵੇਰ)¹⁵ ਨੂੰ ‘ਕੁੱਕੜ ਦੇ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਦੇ ਵੇਲੇ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 13:35)।

ਯਿਸੂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਤਰਸ ਦੇ ਇਨਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਬੂਵਤ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰਾਂ

ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਵੀ ਨਬੂਵਤ ਕੀਤੀ। ਲੂਕਾ 22:31, 32 ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪਤਰਸ ਲਈ ਦੁਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਮਾਨ ਜਾਂਦਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ‘‘ਜਾਂ ਤੂੰ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਤਕੜੇ ਕਰੀਂ।’’

ਆਇਤ 35. ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪਤਰਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਰਨਾ ਭੀ ਪਵੇਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਦੀ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੈਦ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਰਨ ਲਈ ਵੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।’’ (ਲੂਕਾ 22:33)। ਯਿਸੂ ਲਈ ਪਤਰਸ ਦਾ ਸਮਰਪਣ ਯਿਸੂ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 18:10); ਉਹ ਉਹਦੇ ਲਈ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਰਸ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਨੱਸ ਗਿਆ (ਮਰਕੁਸ 14:50) ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ (ਮੱਤੀ 26:69-75)।

ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਯਿਸੂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਤਰਸ ਦਾ ਸਮਰਪਣ ਹੋਰ ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 14:31)।

ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਮਾਂ (26:36-38)

³⁶ਤਦ ਯਿਸੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਥਸਮਨੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਐਥੇ ਬੈਠੋ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂ। ³⁷ਅਤੇ ਪਤਰਸ ਅਤੇ ਜ਼ਬਦੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ³⁸ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮੇਰਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮਰਨ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੀਕਰ। ਤੁਸੀਂ ਐਥੇ ਠਹਿਰੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ।

ਆਇਤ 36. ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਜਣੇ ਗਥਸਮਨੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਆਏ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ‘‘ਗਥਸਮਨੀ’’ ਨਾਂਅ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਵਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (26:36; ਮਰਕੁਸ 14:32)। ਇਹ ਇਬਰਾਨੀ/ਅਰਾਮੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾਂ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ‘‘ਕੋਹਲੂ’’ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਥਸਮਨੀ ਵਿਚ ਜੈਤੂਨ ਦਾ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕੋਹਲੂ ਸੀ। ਯੂਹੰਨਾ 18:1, 26 ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ‘‘ਬਾਗ’’ (*kepos*) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਉਪਜਾਊ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ (*kepos*) ਤੋਂ ਭਾਵ ‘‘ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਬਾਗ’’ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (NLT)। ਗਥਸਮਨੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੋਈ ਚੇਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉੱਥੇ ਰੁਕਣ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਆਇਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹੂਦਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲੇਗੀ (ਯੂਹੰਨਾ 18:2; ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 22:39)।

ਉਸ ਥਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਗਥਸਮਨੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ‘‘ਦ ਚਰਚ ਆਫ਼ ਆਲ ਨੇਸ਼ੰਜ਼’’ ਨਾਕਮ ਗਿਰਜਾ ਘਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਅਜੇ ਵੀ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰੱਖ਼ਤ ਮਸੀਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਸ ਕਾਲ ਦੇ ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦੌਰਾਨ ਰੋਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਈਸਵੀ

70)।^੧ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ (ਭਾਵੇਂ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ) ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹ ਦਰੱਖਤ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਜੋ ਅੱਜ ਉੱਥੇ ਹਨ।

ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗਥਸਮਨੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਤ ਥਾਂ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਈਕਲ ਜੇ. ਵਿਲਕਿੰਸ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ:

ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨਕ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਬਾਗ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੌ ਕੁ ਫੁਟ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹੇਠਾਂ। ਇਹ ਗੁਫਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਾਰ 36x60 ਦੇ ਕਰੀਬ (11 ਬਾਈ 18 ਮੀਟਰ ਹੈ), ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁਫਾ ਕੋਹਲੂ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ।^੧

ਕੋਹਲੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੈਤੂਨ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਬਾਅਦ ਬਰਸਾਤ ਅਤੇ ਸਿਆਲ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਸਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਸੰਤ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੁਫਾ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਲਈ ਸੌਣ ਵਾਸਤੇ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮੌਸਮ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਲਈ ਇਹ ਦਿਲਕਸ਼ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਯਿਸੂ ਦੇ ਦੁਆ ਕਰਦਿਆਂ ਚੇਲੇ ਇਸ ਸੀਤ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ ਸਨ (ਯੂਹੰਨਾ 18: 18)।^੧ ਇਸੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਕ ਜਵਾਨ ਚੇਲਾ “ਮਲਮਲ ਦੀ ਚਾਦਰ” (*sinдон*) ਜਾਂ “ਦੁੱਪਟਾ” ਕਿਉਂ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਦ ਭੀੜ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੇ ਆਈ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 14: 51)। ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਨ ਮਰਕੁਸ ਆਪੇ ਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਰਕੁਸ ਜਾਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜਵਾਨ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੁਸਰੇ ਲੋਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣਗੇ।

ਗਥਸਮਨੀ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ [ਯਿਸੂ] ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਐਥੇ ਥੋੜੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, “ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਰਤਾਵੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੋ” (ਲੂਕਾ 22: 40)।

ਆਇਤ 37. ਫੇਰ, ਉਹ ਪਤਰਸ ਅਤੇ ਜ਼ਬਦੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ [ਭਾਵ ਯਾਰੂਬ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ] ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ “ਕੋਈ ਢੀਮ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ” ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ (ਲੂਕਾ 22: 41)। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਰਸੂਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤ ਸਨ (17: 1 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।

ਇੱਥੇ ਯਿਸੂ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸਲੀਬ ਦੇ ਸਤਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਫੜਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਲੀਬ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਝੱਲਣਾ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁੱਕਣਾ ਸੀ (2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5: 21) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਣਾ ਸੀ (27: 46)। ਡੇਵਿਡ ਹਿਲ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਵਰਣਨ “ਉਸ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮੌਤ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਭਰੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।^੧

ਆਇਤ 38. ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਮੇਰਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮਰਨ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੀਕਰ।” JNT ਵਿਚ “ਮੇਰਾ ਮਨ ਐਨੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ!” ਯਿਸੂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਬੂਰ ਵੱਲ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, “ਹੇ ਮੇਰੇ ਜੀ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ?” (ਜ਼ਬੂਰ 42: 5, 11; 43: 5)। ਜ਼ਬੂਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਦੁਆਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘‘ਤੁਸੀਂ ਐਥੇ ਠਹਿਰੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ।’’ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਘੌੜੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ (26:40, 43, 45)।

ਦੁਆ ਦਾ ਸਮਾਂ (26:39-46)

³⁹ਅਰ ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, ‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਆਲਾ ਮੈਥੋਂ ਟਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।’ ⁴⁰ਅਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਪਤਰਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਇਹ ਕੀ, ਤੁਹਾਥੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਘੜੀ ਵੀ ਨਾ ਜਾਗ ਹੋਇਆ?’ ⁴¹ਜਾਗੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਰਤਾਵੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ। ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ।

⁴²ਫੇਰ ਉਹ ਦੂਈ ਵਾਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, ‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪੀਣ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਟਲ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ।’ ⁴³ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਂਦਰ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ⁴⁴ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਅਰ ਉਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ⁴⁵ਫੇਰ ਚੇਲਿਆਂ ਕੋਲ ਆਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਤੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਵਿਸਰਾਮ ਕਰੋ। ਵੇਖੋ, ਘੜੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’ ⁴⁶ਉੱਠੋ ਚੱਲੀਏ। ਵੇਖੋ, ਮੇਰਾ ਫੜਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਇਤ 39. ਪਤਰਸ, ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਕਰਨਾ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬੇਸੁਮਾਰ ਲੋਕ ਜਿਸ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (2:11; 8:2; 9:18; 17:6; ਮਰਕੁਸ 3:11; 5:6; 10:17; ਲੂਕਾ 5:12; 17:16)। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਦਿਲੋਂ ਦੁਆ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਆ ਕੀਤੀ, ‘‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਆਲਾ ਮੈਥੋਂ ਟਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।’’ ‘‘ਪਿਆਲਾ’’ ਜਿਸ ਦੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, ‘‘ਉਹ ਪਿਆਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪੀਣ ਨੂੰ ਹਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪੀ ਸਕਦੇ ਹੋ?’’ (20:22)। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ‘‘ਪਿਆਲਾ ਪੀਣਾ’’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾੜਾ, ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਝੱਲਣਾ ਸੀ (ਜ਼ਬੂਰ 11:6; 16:5; 23:5; 75:8; 116:13; ਯਸਾਯਾਹ 51:17; ਜਿਰਮਿਯਾਹ 16:7; 25:15)। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਖੌਫ਼ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਗੁੱਲਗੁਥਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ (ਵੇਖੋ 6:10)।

ਆਇਤ 40. ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨੇ ਰਸੂਲ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਪਤਰਸ ਲਈ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਟੋਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਾਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣ

ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (26:33, 35)। ਫੇਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘‘ਤੁਹਾਥੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਘੜੀ ਵੀ ਨਾ ਜਾਗ ਹੋਇਆ?’’ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਘੜੀ ਜਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਵੀ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਸੀ।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਸੌਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਟ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਸੌਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 13:11; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:30; ਅਫ਼ਸੀਆਂ 5:14; 1 ਥੋਲੁਨੀਕੀਆਂ 5:4-8)।

ਆਇਤ 41. ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਜਾਗੋ (ਵੇਖੋ 26:38)। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਾਵੇ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਖਿਆ (ਵੇਖੋ 6:13)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਹੜਾ ਪਰਤਾਵਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹੀ ਪਰਤਾਵਾ ਜਾਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਆਵੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੇ ਕਹੀ ਸੀ—ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ‘‘ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ’’ (ਮਰਕੁਸ 14:50)।

ਯਿਸੂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ‘‘ਆਤਮਾ’’ (*pneuma*) ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਭਾਵ ਉਸ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ, ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ‘ਸਰੀਰ’ (*sarx*) ‘ਸਰੀਰਕ ਦੇਹ’ ਨੂੰ ਹੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (NIV; NLT), ਜੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ 26:43)। ਕਈ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘‘ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ’’ (NJB; JNT) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਇਤ 42. ਦੂਈ ਵਾਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪੀਣ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਟਲ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ‘ਇਹ ਪਿਆਲਾ ਮੈਥੋਂ ਟਲ ਜਾਵੇ’ (26:39) ਤੋਂ ‘ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ’ ਤਕ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਆਇਤ 43. ਆਪਣੇ ਰਸੂਲਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਂਦਰ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਕੁਸ 14:40 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘‘ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਭਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣ।’’ ਉਹ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਬਲਕਿ ‘ਸੋਗ ਦੇ ਮਾਰੇ’ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ (ਲੂਕਾ 22:45)। ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਜਵਾਬ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਪਰੋਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆਉਣ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੂਕਾ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ।

ਆਇਤ 44. ਯਿਸੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਅਰ ਉਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਆ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨੂੰ ਲੂਕਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: ‘‘ਉਹ ਮਹਾਂਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਮਨੋ ਤਨੋ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਉਹਦਾ ਮੁੜਕਾ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਭੁੰਜੇ ਡਿੱਗਦਾ ਸੀ’’ (ਲੂਕਾ 22:44)।¹⁰ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ (ਲੂਕਾ 22:43)।¹¹

ਜਿਸ ਕੋਈ ਜਨੁਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੇ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 3: 16, 36; 1 ਯੂਹੰਨਾ 2: 1, 2)। ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਗਥਸਮਨੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਸਮਰਪਣ ਅਦਨ ਬਾਗ ਵਿਚ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ। ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ‘‘ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਗਥਸਮਨੀ ਦਾ ਬਾਗ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਦਾ ਉਲਟ ਹੈ।’’¹²

ਆਇਤ 45. ਦੁਆ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘੜੀ ਆ ਗਈ [ਸੀ] (26: 18 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ [ਸੀ]। ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਪੁੱਜਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਭੀੜ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 46. ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ‘‘ਉੱਠੋ’’ ਨਾਲ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਗਾਇਆ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਮੌਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੀ ਰਾਹ ਤਕ ਰਹੀ ਸੀ ਵੇਲਾ ਆ ਪੁੱਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਫੜਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਪੜਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਦੇ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਮੱਤੀ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਵਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (5:29, 30; 11:6; 13:21, 57; 15:12; 17:27; 18:6, 8, 9; 24:10; 26:31, 33)।²ਆਰ. ਟੀ. ਫ੍ਰਾਂਸ, *ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ*, ਦ ਟਿੰਡੇਲ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸਿੰਗ ਕੰ., 1985), 370. ³ਡੋਨਲਡ ਏ. ਹੈਗਨਰ, *ਮੈਥਿਊ 14-28*, ਵਰਡ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 33ਬੀ (ਡਲਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1995), 777. ⁴ਮਿਸ਼ਨਾਰ ਬਾਥਾ ਕੈਮਾ 7.7; ਟਾਲਮੁਡ ਬਾਥਾ ਕੈਮਾ 82ਬੀ। ⁵14:25 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ। ⁶ਜੇਸੇਫ਼ਸ ਵਾਰਜ਼ 5.12.4. ⁷ਜ਼ੋਂਡਰਵਨ *ਇਲੱਸਟ੍ਰੇਟਡ ਬਾਈਬਲ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਕਮੈਂਟਰੀ*, ਜਿਲਦ 1, *ਮੈਥਿਊ, ਮਾਰਕ, ਲੂਕ, ਕਲਿੰਟਨ ਈ. ਆਰਨੋਲਡ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਜ਼ੋਂਡਰਵਨ, 2002), 166 ਵਿਚ ਮਾਈਕਲ ਜੇ. ਵਿਲਕਿੰਸ, ‘‘ਮੈਥਿਊ।’’⁸ ਇਸ ਗੁਫਾ ਨਾਲ ਗਥਸਮਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਖੋ ਜੌਨ ਈ. ਟੇਲਰ, ‘‘ਦ ਗਾਰਡਨ ਆਫ਼ ਗਥਸਮਨੀ: ਨਾਟ ਦ ਪਲੇਸ ਆਫ਼ ਜੀਜ਼ਸ ਅਰੈਸਟ,’’ *ਬਿਬਲੀਕਲ ਆਰਕਿਓਲੋਜੀ ਰੀਵਿਊ* 21 (ਜੁਲਾਈ/ਅਗਸਤ 1995), 26-35, 62. ⁹ਡੇਵਿਡ ਹਿਲ, *ਦ ਗੌਸਪਲ ਆਫ਼ ਮੈਥਿਊ*, ਦ ਨਿਊ ਸੈਂਚੂਰੀ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸਿੰਗ ਕੰ., 1972), 341. ¹⁰ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲਹੂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ‘‘ਹਿਮੋਹਾਈਡ੍ਰੋਸਿਸ’’ ਜਾਂ ‘‘ਹਿਮਾਟਾਈਡ੍ਰੋਸਿਸ’’ ਨਾਮਕ ਡਾਕਟਰੀ ਹਾਲਤ ਕਰਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਆਦਮੀ ਐਨੋ ਤਨਾਅ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਕਿ ਚਮੜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਨਸਾਂ ਫਟ ਜਾਣ ਤੇ ਲਹੂ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਰਿਸਣ ਲਗ ਪਏ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੂਕਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਤੁਲਨਾ (ਉਪਮਾ) ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ‘‘ਵਾਂਝੂ’’ (*hosei*) ਸੀ। ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਜਮੀਨ

ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਅਕਾਰ ਜਾਂ ਢੰਗ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

¹¹ਲੂਕਾ 22:43, 44 ਵਚਨ ਦੀ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਯੂਨਾਈਟਡ ਬਾਈਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ ਯੂਨਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਇਤਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੋਹਰੇ ਬੈਕਟ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੂਕਾ ਦੀ ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ¹²ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ, *ਮੈਥਿਊ, ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ* (ਲੁਈਸਵਿੱਲੇ: ਜੌਨ ਨੌਕਸ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1993), 303. ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 5:19.